

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА  
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»  
Заступник декана з науково-педагогічної та  
навчальної роботи  
Тарас ПШЕНИЧНИЙ  
2022 року



РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
КУЛЬТУРА ТА ПОБУТ МІСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

галузь знань 03 гуманітарні науки  
спеціальність 032 історія та археологія  
освітній рівень другий (магістерський)  
освітня програма етнологія  
вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: Борисенко М.В. доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства

Пролонговано: на 2022/2023 н.р.  2022 р.  
(підпис, ПІБ, дата)

на 20\_\_/20\_\_ н.р. (\_\_\_\_\_) «\_\_» 20\_\_ р.  
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник(и): Борисенко М.В. доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри етнології та краєзнавства

(підпис)

 (Капелюшний В.П.)

Протокол № 13 від 30 червня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією історичного факультету

Протокол від № 7 від 26 серпня 2021 року.

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

 (Терес Н.В.)

## ВСТУП

**1. Мета дисципліни** зацікавити студентів-магістрів міською проблематикою, підвищити інтерес до урбаністичної історії, ознайомити із методологією вивчення повсякдення городян. Розкрити особливості вивчення історії повсякдення, специфіку наукового апарату цієї галузі історичних знань та розширити можливості для реалізації власних наукових досліджень магістрів в межах навчальної дисципліни.

**2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни.** Студенти, що обрали курс мають:

**знати:** вільно володіти фактологічним матеріалом з історії України. Добре знати хронологію найважливіших подій та періодизацію вітчизняної історії. Орієнтуватися у джерелах з історії України. Студенти повинні мати загальні уявлення про розвиток української культури – живопису, архітектури, театру образотворчого мистецтва. Також студенти повинні добре розумітися на побутово-обрядовій культурі українців.

**вміти:** самостійно працювати із джерелами із міської історії та культури. Розробляти питальники для польових досліджень у міському середовищі. Володіти термінологічним апаратом, виконувати самостійні польові дослідження, працювати із історичними документами.

**3. Анотація навчальної дисципліни** Дисципліна вільного вибору студентів «Культура та побут міського населення України» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», які обрали спеціалізацію «етнологія». Ця дисципліна безпосередньо пов'язана з нормативними курсами «Історія України», «Українська етнологія», «Зарубіжна етнологія» та спрямована на формування у студентів комплексного уявлення про повсякденне життя міського населення України. Курс присвячений малодослідженій сторінці української історії – становлення міської культури, як головного чинника міського способу життя в Україні. Лекційний курс побудований на багатому фактологічному матеріалі, оскільки, на лекційних та семінарських заняттях вивчаються архітектура, історія містобудування, житлові та культові споруди. Паралельно студенти вивчають і культуру повсякдення городян. Знайомляться із розвитком костюму, традиційною їжею, обрядами та громадським побутом жителів середньовічного та модерного міста. В межах курсу також будуть проведенні колоквиуму та семінари на яких будуть обговорюватися дискусійні сторінки у вітчизняній та зарубіжній історіографії. Під час лекційних занять використовується значна кількість відео та фото матеріалів – реконструкції міської забудови, одягу, житла та навіть кухні городян різних епох.

**4. Завдання (цілі)** курсу є надати широкі відомості студентам про трансформацію культури в умовах міського середовища, пояснити закономірності сучасного розвитку побуту та обрядової культури городян в історичній ретроспективі. В результаті вивчення початкової дисципліни студент повинен отримати цілісне уявлення про методологію дослідження повсякдення в історичній науці. Лекційний курс має підвищити знання студентів з урбаністичної історії та етнографії міста.

## 5. Результати навчання за дисципліною:

	<b>Результат навчання</b>	<b>Форми та методи викладання</b>	<b>Методи оцінювання та пороговий критерій</b>	<b>Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни</b>
1.1	<i>Знати про головні тенденції та періоди в історіографії урбаністичної історії</i>	<i>Лекція Семінар</i>	<i>Усне опитування, Контрольна робота</i>	20%
1.2	<i>Розуміти в чому полягає проблема датування заснування міст у Східній Європі</i>	<i>Лекція Семінар</i>	<i>Усне опитування</i>	20%
1.3	<i>Знати головні складові правової культури міст України в різні періоди.</i>	<i>Лекція Семінар</i>	<i>Усне опитування</i>	20%
2.1	<i>Орієнтуватися у стильових відмінностях костюму міського населення України різних епох та різних станів.</i>	<i>Лекція Семінар</i>	<i>Усне опитування, Контрольна робота</i>	10%
2.2	<i>Аналізувати головні стильові напрямки в архітектурі модерних міст.</i>	<i>Лекція Семінар</i>	<i>Усне опитування</i>	20%
4.1	<i>Аналізувати етнодемографічну структуру міст України в контексті світових урбанізаційних процесів.</i>	<i>Лекція Семінар</i>	<i>Усне опитування, Контрольна робота</i>	10%

**6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)**

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2.	1.3.	2.1	2.2	4.1
	Програмні результати навчання (назва)					
5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.	+		+		+	+
10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.				+	+	
13. Знати та розуміти методологію проведення етнографічних досліджень та організації експедиційних досліджень.		+	+			
14. Демонструвати вміння формулювати наукову проблему, робочі гіпотези, дослідницькі завдання та методи.	+	+				
15. Вміти адаптувати результати наукових досліджень, під час організації науково-дослідної роботи етнологів по збиранню та опрацюванню наукового матеріалу.					+	+

## 7. Схема формування оцінки.

### 7.1 Форми оцінювання студентів:

#### - семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1, 1.3 – 10 балів/6 балів\*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.2, 1.4 – 10 балів/6 балів.
3. Реферат з тем ЗМ1: РН 2.5 – 4 бали/3 бали.
4. Реферат з тем ЗМ2: РН 2.6 – 4 бали/3 бали.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1: РН 2.1-2.2 – 16 балів/9 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2: РН 2.3-2.4 – 16 балів/9 балів.

\* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

#### - підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;  
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;  
- Оцінюються такі результати навчання студента: вміння аналізувати сутність туризму як явища, основою якого є історико-культурна спадщина; історії та культури народів світу як мотивації пізнання та туристичних подорожей; економічних аспектів використання історико-культурної спадщини в туризмі та інші.

- форма проведення іспиту – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;

- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали**.

Необхідна умова допуску до іспиту: студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж **20 балів (критично-розрахунковий мінімум)**. Рекомендований мінімум допуску до іспиту **36 балів**.

### 7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); бали, отримані за виконання рефератів; бали, отримані під час модульного контролю (за виконання тестових завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (іспиту), а саме: за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-6, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 7-12.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (іспит) – максимум 40 балів).

Змістовий модуль 1 Культура та побут мешканців середньовічного міста.			Змістовий модуль 2 Модерне місто			Іспит
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота (реферат)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (реферат)	Семінари	Модульний контроль	
4 (максимум)	16 (максимум)	10 (максимум)	4 (максимум)	16 (макси мум)	10 (максимум)	

				мум)		
--	--	--	--	------	--	--

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати максимум 4 бали, а мінімальна оцінка складає 1 бал. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- Повна ґрунтовна відповідь, з використанням додаткових джерел, участь у дискусії та обговоренні, доповнення під час семінару 4 бали
- Логічне викладення матеріалу, наявність посилання на рекомендовані джерела у відповіді 3 бали;
- Доповнення, участь у дискусії 2 бали;
- Фрагментарні доповнення без посилання на джерело 1 бал.

**Реферат** студент подає викладачеві на останньому семінарі кожного Змістового модулю, зокрема Реферат 1 (остання декада квітня) і Реферат 2 (остання декада травня). Реферат зараховується тільки у випадку публічного захисту студентом. Тема реферату має відповідати інтересам та зацікавлень студента та загальному програмі самої дисципліни. Відповідно, тема реферату узгоджується із викладачем заздалегідь. Обов'язковими елементами реферату є план, список використаної літератури, короткий історіографічний огляд, додатки (ілюстрації, фото, карти, графіки тощо.) Презентація – наукове самостійне дослідження, що має бути представлене у вигляді чіткої файлу програми PowerPoint або суміжних програм. Зараховується тільки після публічної презентації на семінарському або додатковому занятті. Етнографічні дослідження проводяться самостійно студентом за місцем проживання, з метою зібрати необхідний емпіричний матеріал для написання курсових, дипломних або самостійних робіт. Критеріями оцінки самостійної роботи студента є:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 4 бали;
- тема розкрита неповно 3 бали;
- реферат суто компілятивного рівня 2 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1 бал.

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **контрольні роботи** у формі тестування, зокрема Контрольна робота 1 (остання декада квітня) і Контрольна робота 2 (остання декада травня). Завдання з тестування містить 20 запитань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бала.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

**Екзаменаційний білет** містить чотири питання, кожне з яких оцінюється в 10 балів. Критеріями оцінювання відповіді є:

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, можливі окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	9-10
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання але допущені окремі помилки. Відсутні узагальнення, причино-наслідковий зв'язок.	7-8
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	6
Відповідь має значні помилки, або відсутня	0

Умовою допуску до іспиту є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до

іспиту – 36 балів.

**При простому розрахунку отримаємо:**

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	<b>24</b>	60
<b>Максимум</b>	<b>30</b>	<b>30</b>	<b>40</b>	<b>100</b>

### **7.3 Шкала відповідності оцінок**

<b>Відмінно / Excellent</b>	90-100
<b>Добре / Good</b>	75-89
<b>Задовільно / Satisfactory</b>	60-74
<b>Незадовільно / Fail</b>	0-59



**8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять.**

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
<b>Змістовий модуль 1. Культура та побут мешканців середньовічного міста.</b>				
1	<b>Вступ.</b> <b>Тема 1.</b> Визначення предмету та об'єкту дослідження.	1	-	-
2	<b>Тема 2.</b> Концепції вивчення міст та методологія урбаністичної історії.	2	2	-
3	<b>Тема 3.</b> Поява міст у давніх слов'ян. Проблема достовірності хронології.	2	1	-
4	<b>Тема 4.</b> Топографія середньовічного міста.	2	1	-
5	<b>Тема 5.</b> Повсякденне життя городян за часів Київської Русі.	2	2	-
6	<b>Тема 6.</b> Українські міста в період існування Галицько-Волинської держави.	1	2	-
	<i>Реферат з тем ЗМ1</i>	-	-	40
	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1</i>	-	2	-
<b>Змістовий модуль 2. Модерне місто</b>				
7	<b>Тема 7.</b> Пізносередньовічне та ранньомодерне місто XV-перша половина XVII ст.	2	1	-
8	<b>Тема 8.</b> Міста Гетьманщини.	1	2	-
9	<b>Тема 9.</b> Міста України в першій половині XIX ст.	2	1	-
10	<b>Тема 10.</b> Міське середовище України в другій половині XIX ст.	2	1	-
11	<b>Тема 11.</b> Міська інфраструктура на початку XX ст.	2	1	-
12	<b>Тема 12.</b> Урбаністичні процеси наприкінці XIX на початку XX ст.	1	2	-
	<i>Реферат з тем ЗМ2</i>	-	-	40
	<i>Контрольна робота з тем ЗМ2</i>	-	2	-
	<b>ВСЬОГО</b>	<b>20</b>	<b>20</b>	<b>80</b>

**Загальний обсяг 120 год., в тому числі:**

Лекцій – **20 год.**

Семінари – **20 год.**

Самостійна робота – **80 год.**

## 9. Рекомендовані джерела:

### *Основні:*

1. Балушок А.В. Світ середньовіччя в обрядності українських цехових ремісників. – К., 1993.
2. Білоус Н. Київ наприкінці XV – у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування. – К., 2008. – 360 с.
3. Вечерський В. Гетьманські столиці. Українська архітектура доби Гетьманщини. – К., 2008.
4. *Галайба В.* Хроніка старого Києва: [Текст]. – К.: Б-ка українця, 2003. – 175 с.
5. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XIV-початок ХУІІ ст.) – Львів, 2002.
6. Грабовецький Г. Нарис історії давнього Галича. (З найдавніших часів до початку ХХ ст.) . Ч.1. – Галич, 1997.
7. Івакін Г.Ю. Історичний розвиток Києва у ХІІІ – середині ХVІ ст. (історико-топографічні нариси). – К.: Вид. Ін-ту археології НАНУ, 1996. – 272 с
8. Липа К. Під захистом мурів. – К., 2009.
9. Львів. 1256-2006: Історія, повсякденне життя, культура. Т 1-2. / Відп. ред Я. Ісаєвич. – Львів, 2006.
10. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Вид. 2-ге. – К., 2005.

### *Додаткові:*

1. Баран Б., Томенчук В., Фігурний Ю. Давній Галич. Монографія. – К., 2017.
2. Бондар О. Замки та фортеці Чернігово-Сіверщини в XV-XVIII ст.: ілюстрований довідник. – К., 2015.
3. Вільшанська О. Повсякденне життя міст України кінець ХІХ початок ХХ ст. – К., 2009.
4. Долинська Мар'яна Львів: Простір і мешканці. (історико-урбаністичний нарис). – Львів, 2006.
5. Звіздецький Б.А. Городища ІХ-ХІІІ ст. на території літописних древлян. – К., 2008.
6. Іванцов І.О. Стародавній Київ: [Текст]. – К.: Фенікс, 2003. – 367 с.
7. Історія Києва від княжої доби до сучасності. Збірник документів і матеріалів. /За ред. В.Ф. Колесника, А.П. Коцура, Н.В. Терес. – К. – Чернівці: Книги-ХХІ, 2006. – 1099 с.
8. Капраль М. Національні громади Львова ХVІ-ХVІІІ ст. Соціально-правові відносини. – Львів, 2003.
9. Крипякевич І.П. Галицько-Волинське князівство. – К., 1984.
10. Липа К. Величне тло для подвигів. Архітектура у літературі та фольклорі ХVІ-ХVІІІ ст.. – К., 2009.
11. Лукомський Ю. Архітектурна спадщина давнього Галича. – Галич. 1992.
12. Марочкін В. Українське місто від ХУ до середини ХVІІІ ст.. Звичаєво – правова атрибутика як історичне джерело. – Торонто 1999.
13. Павлюк С. Етнічна самоідентифікація сучасного українського міста: тенденції і прояви / Етнокультурні процеси в українському урбанізованому середовищі ХХ століття. / Гол. ред. Павлюк С.П. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. – 2-9с.
14. Пеняк П.С. Ремесло в Київській русі. – Ужгород, 1998
15. Пластицька О. Фортеця Кам'янець. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2012.

16. Позняк П., П'ятериков С. Київ. Погляд через століття. – К.: Мистецтво, 1987
17. Прищеп О. Міста Волині у другій половині ХІХ- на початку ХХ ст.. – Рівне, 2010.
18. Сердюк О.М. Київське житло другої половини ХІХ – початку ХХ століття. – Львів: Центр Європи 2010. – 608 с.
19. Сокирко О.Г. Кулінарна мандрівка в Гетьманщину: Секрети й таємниці староукраїнської кухні середини ХVІІ-ХVІІІ ст. – Київ: Темпора, 2021. - 272 с.
20. Толочко П. П. Історична топографія стародавнього Києва. – К., 1970. – 220 с.